

(התוס' צדדו בכמה אופנים: הספק אינו אלא בחו"ל, אבל בארץ ודאי אסור הדבר ב'לאו'. עוד אפשר, גם בארץ נסתפקו אליבא דר' אושעיא ולא אליבא דרבנן. עוד כתבו שגם לחכמים משתנה הדבר במינים מסוימים (ע' מנחות טו). עוד צדדו שהספק אינו אלא בבני-נת, שגם הם מוזהרים על הכלאים (ע' סנהדרין נו), אבל ישראל – ודאי חייב).

דפים טא – טב

קא. מהם סימני טהרה בעופות? האם צריך את כל הסימנים להתיר, או די בחלקם? העופות הטמאים המפורשים בכתוב – האם יש בהם מקצת מסימני טהרה?

ארבעה סימני טהרה מנו בעופות: עוף שאינו דורס (רש"י: דורס – אוחו בצפרניו את המאכל כשאוכל. ר"ת: אוכלו מחיים ואינו ממתין שימות); יש לו אצבע יתרה; יש לו זפק; קרקבנו נקלף. כל עוף דורס – בידוע שהוא טמא. (וכתב בספר יראים (קלא), אפילו יש בו שלשה סימני טהרה, אם הוא דורס – הרי הוא בכלל הנשר שאסרה תורה, אלא שנשתנו עליו סדרי בראשית בשאר סימניו. ובחדושי חת"ס כתב לפי"ז שאפילו עוף הידוע כטהור, כגון תורים, אם בזמן מן הזמנים ימצא שטבעו לדרוס – טמא. ובשבט הלוי (ה"ב כט) פקפק בדבר, שאין כוונת היראים אלא על מין שאינו ידוע לנו שהוא טהור, אם ראינוהו דורס הרי זה סימן טומאה, אבל לא במין המוחזק כטהור).

שיטת תנאים נוספות בסימני טומאה וטהרה בעופות – ע' להלן סה.

תני ר' חייא: עוף שיש בו סימן טהרה אחד (בלבד) – טהור. ובלבד שיכיר שאינו שייך למין הפרס או העזניה, שגם בהם נמצא סימן טהרה אחד (רב נחמן). ולאמימר, אין צריך לחוש שמא הוא פרס ועזניה, לפי שאינם נמצאים בישוב. ובלבד שאינו דורס. (להתוס', הוא הסימן האחד. ולרש"י הפירוש הוא שאינו כשר אלא כל זמן שלא ראינוהו שדרס. וע' ר"ג ורמב"ם.

מבואר להלן (סג. לפרש"י, וע"ש בתוס' פירוש אחר), שיש מקומות שהפרס והעזניה מצויים בישוב, ובאותם מקומות אין להתיר עפ"י סימן אחד).

המפורשים בתורה – יש מהם ללא שום סימן טהרה (נשר); יש בעלי סימן אחד (פרס ועזניה. באחד מהם קיים סימן טהרה שאינו בכל שאר העופות הטמאים המפורשים); יש בעל שני סימני טהרה (העורב). ושאר כל העופות המפורשים – בעלי שלשה סימנים (כ"ה לגרסת רש"י והגאונים. ויש גרסאות אחרות, ולשיטתן אין בהם אלא סימן טהרה אחד או שנים. לרבנו תם, י"ט עופות והעורב – אינם דורסים).

א. התוס' צדדו לומר, שיש להתיר כל עוף שקרקבנו נקלף ויש בו סימן טהרה אחד נוסף.

ב. כל שאר העופות שבעולם, מלבד המפורשים בתורה לסוגיהן – טהורים, ואם בקי בכל המינים המפורשים ובשמותיהם, יכול לאכול כל השאר, כדלהלן סג.

ג. למעשה, אין עוף נאכל אלא במסורת, שאין אנו בקיאים בהם ובסימניהם. עפ"י רש"י וש"פ).

דף טב

קב. א. את כל ערב למינו – מהו 'למינו'?

ב. איזוהי צפור האמורה בתורה בטהרת המצורע?

ג. מים ששתו מהם עופות – האם כשרים למי חטאת?

ד. דבר שיש לו שם לווי – האם הוא נכלל בהגדרת אותו דבר שנאמר בתורה באופן סתמי?
ה. עוף שקרקבנו נקלף בסכין ולא ביד, או שאין קרקבנו נקלף אלא לאחר שהניחוהו בחמה ונרפה – האם הוא בכלל 'קרקבנו נקלף' להיות סימן טהרה?
ו. האם שייך מין בעל-חיים שהזכרים שבו אסורים והנקבות מותרות, או להפך?

א. למינו שנאמר בעורב – לר' אליעזר, הוא הזרזיר, וכן סנונית לבנה, שהם רגילים לשכון עם העורב. וחכמים חולקים, לפי שלזרזיר יש זפק והסנונית הלבנה קורקבנה נקלף. אלא למינו כולל עופות אחרים הדומים לעורבים (עפ"י תוס'. ולהלן סג. אמרו שהוא עורב שראשו דומה לשל יונה).
(ור"א סובר שאעפ"י ששונים בסימנים, נחשבים מאותו מין, שלא לחנם הלך הזרזיר אצל העורב. רש"י. או משום שזפק הזרזיר קטן וקורקבן הסנונית אינו נקלף בידיים. עפ"י תוס').
ללשון אחת (בדברי אמימר), מחלוקת ר"א וחכמים בסנונית שכרסה ירוקה, אבל זו שכרסה בהירה – לכו"ע מותרת. ולר"א מחלוקתם בלבנה אבל הירוקה אסורה לכו"ע. ולשתי הלשונות הלכה שזו שכרסה לבנה מותרת, והירוקה – אסורה.
(התוס' האריכו לדון בויהיו של העורב ובסימניו.
הרמב"ם פסק שהזרזיר אסור כעורב, אבל לענין שאר מינים השוכנים עם הטמאים פסק כחכמים ולא כר"א. ע' שו"ת רדב"ז ח"ה אלף תקסה).

ב. אמר רב יהודה: עוף המסרט כשר לטהרת מצורע, והוא 'צפור' שנאמר בתורה. וזו היא סנונית לבנה שנחלקו בה ר"א וחכמים. (וצ"ל שפסק כחכמים שהיא מותרת, כי לאמימר לר"א שפסק כר' אליעזר, סנונית זו אינה כשרה למצורע, שהרי נאמר בצפורי מצורע טהורות. רש"י.
במשנה בנגעים מפורש שצפור של מצורע היא צפור דרוו הדרה בבית כבשדה, והסנונית שאמרו כאן, היא מכלל צפורי דרוו. וע' מהרי"ק קנח; ט"ז סו"ס פב).

ג. מים שעופות שתו מהם – פסולים למי חטאת, לפי שהם קולטים מים בהרטומיהם ומגביהים אותם, ומקצת מן המים חוזר לכלי, (והרי הם כמים שנעשית בהם מלאכה, או פסולים משום שאובים. ע' בראשונים), מלבד היונה, שהיא מוצצת, והמים הבאים לפיה אינם חוזרים. וה'תסיל', אף שהיא מין יונה ומוצצת – כיון שהיא מקיאה למים, פוסלת מפני פליטה זו, (אם משום שהוא כרוק או משום מלאכה הפוסלת במים).

ד. אביי אמר: כל דבר שנשתנה שמו קודם מתן תורה והקפידה תורה עליו להזכירו בשם מסוים (כגון 'אזוב' שהזכירתו תורה בכמה מקומות ולא נשמט לנו המקרא לכתבו בשם לווי) – אינו כשר בו אלא זה שהוא ללא שם לווי. אבל דברים שנשתנו שמם וכינויים לאחר מ"ת – אין להקפיד אם יש להם שם לוואי אם לאו.
רבא אמר, תורים שיש להם שם לוואי, היות ובמקומם הם מכונים בסתם, ללא שם לוואי – כשרים.

ה. עוף שקרקבנו נקלף רק בסכין ואינו נקלף ביד – הרי זה ספק אם הוא בכלל 'קרקבנו נקלף'. אבל אם נקלף ביד, אעפ"י שכל עוד לא הניחו בחמה אינו נקלף – הרי זה סימן טהרה.

ו. אמרו על עוף המכונה 'תרנגולא דאגמא' שהוא אסור, ואילו 'תרנגולתא דימא' – מותרת. ופרשו כאן התוס' שהם שני מינים שונים שנקראים כן, אבל אין חילוק בין זכרים ונקבות באותו המין, שכל היוצא מן הטהור – טהור.